National Library of Israel
Doar Hayom - דאר היום, 06.04.1931, page 8

אני מציג לפניכם את מאיר דיזנגוף ...

באחד הלילות הצוננים של דצמבר 1922 ישבנו בטרקלין חמים שברחוב יהודה הלוי בתל־אביב, ושתינו תה.

חמשה במספר היינו. בעלת הבית, אשה חביבה היודעת להפיל עליך מצב רוח טוב, העורך דין ם. שמעולם לא היה חכם מופלג, עם רעיתו הצעירה שנופה הזכיר שושן חסוד וייחני, הרופא בני־מיני—אחד האישים המזהירים של תל־אביב — וכותב הקטורים האלה.

התה של בעלת הבית היה משובח. משובחים כפלים היו דברי המתיקה והעוגות שנמסרו ממש בתאוה לידינו ולפיותינו. כל זה השרה מצב רוח עליז והגושאים של שיחות החולין שבמקרים כאלה הכו גלים והקרינו עינים.

דברו על הכל. על השמלה האחרונה של מרים כהן ברנשטיין— הפרימאדונה של הימים ההם — על המעי העור שגילה הד"ר בנימיני אצל המשורר א., על הבדיחות האחרונות של עזמות כ„דאר היום" ועל נשף הרקודים בקאזינו. דברו בודאי עוד וגוד, על כהנה וכהנה.

הזמן עבר, ואיש לא הרגיש בזה. כשהקישו לפתע בדלת נזדקרה בעלת הבית ובעיני השקד שלה היתה תהיה:

— מי זה דופק עכשו, בשעה זו ?

ועורך הדין עזר על ידה :

— בשתים עשרה וחצי !

נשאנו כולנו עינים אל השעון: כן, היתה השעה השתים עשרה וחצי.

בעלת הבית הלכה לפתוח ובשובה חביאה אתה את... מאיר דיזנגוף.

הוא ברך ב„שלום" כללי ודבר:

— אני חוזר מישיבת העיריה. בעברי כאן ראיתי אור ושמעתי קולות של שמחה... אמרתי: בוא תחה בשעה זו בחברה נעימה—אין טוב מזה!

הוא דבר בקלות, בפשטות, באותו החן המיוחד המציין אותו. בטרקלין או בישיבת מוצעה, לפני שרי עולם או במיטינג עממי, במשתה או בבית מטחרו, תמיד אותה הקלות, אותה השפירות, אותו תתך הדבור הנאה, ה ש ו ב ה א ת ל ב ך אשר לכל בני התמותה שמלידתם חונגו בכשרון הקסם והברק.

הוא נתישב ונצטרף אל שותי התה. שיחתנו לא נקפאה. הוא, ראש העיר, האישיות „ההיסטורית" כבר, לא הפריע לנו. הרגשנו את עצמנו כבראשונה ושוחחנו על הא ועל דא.

עכשו הביטה אשתו עורך הדין בעינים חולמות ושאלה בנגדרנות:

— כלום לא הגיעה השעה ללכת הביתה ?

הד"ר בנימיני ענה:

— כן. על הילדים הקטנים לישון כבר.

צחקו, והעו"ד דבר ברצינות:

— ומה הנכם חושבים? אשתי צעירה עד מאד. כמה אתה חושב אדוני—פנה אלי—שנותיה?

במקרים כאלה, מיראה שלא לאכזב את המעונינים, אני מגזים תמיד:

— שש עשרה או שבע עשרה—אמרתי ולא צחקתי.

וכך היו מדברים בגיל האשה ובגיל הגברים. הד"ר בנימיני הרים את קולו ודבר:

— ובן כמה, לדעתכם, הוא מר דיזנגוף ?

היתה מקהלה של קולות, בערבוביה :

— ארבעים וחמש... ארבעים ותשע... חמשים... חמשים ואחת...

הרופא צחק, ובפנותו אל הלורד־מער :

— אולי תואיל לומר לנו, ארוני ראש העיר, בן כמה הנך כיום ?

ראש העיר הביט בעינים של בן שמנה עשרה וענה:

הגברת דיזנגוף בקבלה את אורחיה

— בן ששים ושתים.

זה היה כ־1922.

אולם הדבר יכול לקרות גם ב־1931. שוב תהיה לעיניו של דיזנגוף הבעת בחור ושוב ידמו כולם כי הנו בן ארבעים וחמש, ארבעים ותשע, חמשים או חמשים ואחת...

הוא קם ממקומו, חודה לבעלת הבית וברך את כולנו ב„שלום".

מישהו אמר לו :

— מדוע בבודו מקדים ללכת?—ישאר עודן הן אין עליו להשכים קום מחר...

הדברים נאמרו במקצת אירוניה

דיזנגוף חייך כל שהוא והשיב:

— סבורני שמכל המצויים כאן הנני המשכים קום. בשש אנכי על רגלי. בין שבע ושמונה, רכוב על סוסי, אני עובר בתל־אביב, מכל גבולותיה ורוראה את הכל בסדר... בתשע אני ביפו, במשרדי. בעשר—אצל המושל. באחת עשרה יש לי פגישה עם הקונסולים. בשתים עשרה—ארוחת צהרים, בבית. בשלוש—ישיבה מצומצמת בעיריה. בארבע —פגישה עם חברי „ועד הלאומי". בחמש — תה בביתי לצורך עניני האופירה שלנו... בשמונה— ישיבה נוספת של העיריה.

והוא ברכנו שוב ב„שלום", והפעם הלך.

משונה: לבותינו לא הלכו עכשו אחרי פטפוטי החולין. דומה היה כאילו בושים היינו. בעלת הבית אמרה:

— מה פלא שהוא עומד בראשה של תל־אביב ? הן האביב תמיד בנפשו !

העו"ד ם. החל משום מה ללטוף את זרוע רעיתו שהזכירה שושן חסוד וריחני. אבל היא דחתה אותו ברוגזה :

— הנה לי, אתה !

הוא, העו"ד, היה בן עשרים ושש לכל היותר..

ביולי 1930 עליתי את מדרגות הבית של מאיר דיזנגוף. עמדתי לצאת לחוץ לארץ ומצאתי לנכון לשוחח עמו לפני זה.

הדבר היה מספר חדשים לאחר אסונו הגדול. עליתי במעלות ונזכרתי בכל אותן הפעמים שרגלי דרכו כאן, בשעה ש ה י א, עקרת הבית, היתה עוד בחיים...

בחדרים שררה דומיה. המשרתת הכניסתני אל חדר רחב ידים וביקשתני לחכות. מן החדר הסמוך עלו מבעד לדלת שברי דברים בתלפון. דיזנגוף תלפן.

לבסוף נכנס, ובצעדים המהירים, המאושרים הקלים, נתקדם אלי והושיט לי את ידו. דברנו. דומה שבשהוא מדבר אינו אומר לך אלא את ה ת מ צ י ת של הרעיון. עליך להבין, להעמיק. מיד דבק גם בך אופן זה של הבעה. גם אתה ממצה, גם אתה מעלה רק את העדות.

יצאנו אח"כ אל הגזוזטרא הנשקפת אל שדרות רוטשילד. הנערה ערכה את השולחן וריזנגוף התעקש שאסב גם אנכי אליו.

המאכלים היו קלים. שמנת, לביבות, ענבים. המדינאי הצרפתי טארדייה אוכל בערב רק שני תפוחי זהב. „קיבה קלה—הוא אומר—ראש טרי לעבודה".

דיזנגוף הסתפק בלביבה, בשתי כפיות של שמנת ובאשכול ענבים.

אני אומר לו :

— כבודו מרבה לעמוד...

הוא עונה סחור־סחור :

— אנכי מרבה בעיקר לחשוב...

אני מוסיף ואומר לו :

— המשבר כבר מאחורי גבה של תל־אביב...

הוא עונה בקול חותך, וגוזר בשניו את הענבים :

— אנו חזקים מן המשבר !

אני שואל אותו לאחרונה :

— מר דיזנגוף... האם אינו עיף כבר ?

הוא עונה מבלי הסס :

— לגמרי לא !

ואני רואה כיצד עיניו פונות אל פנים הבית ומחפשות שם את חדשות הזקוקה שהיתה עוברת בין הכתלים באצילות ובחן... ואני מבין ללבו... הוא אינו אומר מאומה, אך אני שומע מבל אותו את האמת הנשגבה :

— אלמלא חסרה לי ה י א, אלמלא נגזלה מאתי ה י א, כי אז הייתי כיום רענן וחזק פי שבעה.

ברם בהוסיפי להסתכל בעיניו רואני כי נפשו קורצה מאותו חומר עילאי של אנשי מדינה וחברה, שגם הצער—ולא רק השמחה — נותן להם כח ועצמה.

ועכשו הוא מבטא בקול לבן, חלק וחודר :

— האסון הכם אותי... אולם הוא דחפני ביתר עוז אל העבודה...

הוא קם ומושיט לי את ידו. הוא חושש פאי־לו לא ירדתי לסוף דעתו, כאילו לא הבינותי באיזו עבודה הכתוב מדבר... ובלוותו אותי אל הדלת הוא מסיים :

— עבודתנו...

כשנסגרה מאחורי הדלת ואני נמצאתי אח"כ יחידי בשדרות השלוות של רוטשילד הבינותי נכונה את אשר הרגשתי תמיד:

— חותמו של דיזנגוף קבוע בפניה של תל־אביב.

הוא, איש המדינה והחברה היהודי שבנפשו התלכדו אורות הגויים, נתן לה לעיר מזיוו. אין בדיזנגוף ולא כלום מן ה„מלמדות" היהודית, מן הגלות הקודרת, מבתלי בית המדרש. הפשי, גא ואמיץ—כזה הוא האיש.

כזו היא גם העיר.

חזרתי בקיץ 1929 מאירופה לא"י. עשינו שבעה ימים על גבי הספינה הצרפתית, ומנמל מארסיליה ועד חוף יפו דרך נמלה של אלכסנדריה ראינו שמים, מים, מים ושמים.

הימים היו ארוכים, חמים, וכל כך נרפים. הלילות, גם הם לא הבטיחו דבר מה מלבב. לפרקים היתה נושבת רוח קלילה ומזכירה לך כי ים התיכון הרי זו ברכה של הוד וחדוה.

נכנסתי באחד הערבים האלה אל „אולם המשקאות" ומצאתי שלשה אנשים מסביב אל השולחן בעל המרכב הירוק, לפניהם חבילת שלפים ו„עצמים".

— הנה „יד" רביעית—דבר האחד בחורותו עלי. נתקרבתי אליהם. הם בקשו לשחק ב„פוקער".

חמשה רגעים לאחר זה כבר היינו שקועים בעמקו של משחק נפלא זה. שכני היו: מצרי צעיר סטודנט בפאריס שחזר לימות הקיץ לקהיר, מהנדס איטלקי מירושלים, וסוחר תורקי כבן ארבעים, רם קומה ובהיר עינים, מקסים בהליכותיו ובאובם של נכדי סולימן המפואר.

באחת עשרה בא המלצר לכבות את האור. נפרדנו וכל אחד אמר לפרוש אל תאו. אז הציע התורקי :

— שמא היינו עולים לשאוף מעט אויר צח על ספון האניה ?

המצרי סירב, האיטלקי הניד כי עיף הנו. אנכי חסכמתי.

הלוך ושוב, הלוך ושוב, צעדנו על גבי הספון כשריאותינו מתמלאות אויר ים מלוח וזך, כל כך זך.

בן לויתי נעצר על יד הכסאות ואמר :

— נשב נא. עיפתי.

ישבנו.

הוא דבר שוב:

— מחר אני באלכסנדריה. תודה לאל! כבר היתה לי לזרא חנסיעה.

ולאחר רגע :

— הגם כבודו נוסע לאלכסנדריה ?

— לא—עניתי—אני מרחיק לכת. ליפו.

— כך? — וקולו קבל הבעה מיוחדה—אדוני נוסע לפלשתינה ?

— כן, לפלשתינה.

— בפעם הראשונה ?

— לא! אני י ל י ד פלשתינה.

— המ... כך ? —

וכאילו לעצמו :

— זה מענין... זה מענין !

היתה דממה.

עכשיו שאלתי אנכי :

— כבודו... מכיר את פלשתינה ?

הוא לא ענה לי מיד. רק לאחר רק או שנים במא:

— כן. ארבע שנים עשיתי בארץ זו. והיו אלו שנים קשות... כפולות... הנחשבות לעשר. זה היה מ־1914 ועד ל־1918.

הפעם אמרתי אנכי:

— כך? זה מענין... באמת מענין !

הוא הסביר לי :

— אני הייתי מזכירו הפרטי של ג'מאל פשה הגדול. קולונל הייתי. הקולונל אסעד שעווקת פשה הוא שקע בזכרונות. אלה לא חסרו בראי ופתאום נשא את ראשו ושאל:

— וכיצד הענינים שם? כבודו בודאי יהודי, לא כן? כיצד הענינים עם אנגליה? האם יש הרבה יהודים בראשון לציון ? ותל־אביב כיצד ?

עניתי על הכל, על אנגליה, על היין ועל תל־אביב...

הוא שתק שוב ונשא אח"כ שוב את ראשו :

— אמור לי בבקשה, המכיר אתה את דיזנגוף מתל־אביב?... את מאיר דיזנגוף?...

— מובן. ומי זה לא יכירנו?—ראש העיר תל־אביב הוא.

ראיתי הבעה משונה על פניו של הקולונל אסעד שעווקת פשה. היתה זו הבעה הנולדת לאחר זכרונות רחוקים רחוקים המבצבצים ועולים.

מבלי שאבקש אותו, החל מספר לי :

— תדיר הייתי רואה את דיזנגוף אצל גמאל פשה. תדיר הייתי מדבר עמו. תדיר היינו נפגשים במשתאות ובקבלות פנים שהיו היהודים ערוכים לנו. אולם זוכר אני בעיקר תמונה אחת. היו ימי הרגול שלכם. בזכרון נגלה דבר הקשר, וכל הארץ התיה כמרקחה. אלמלא התערבותו של וילהלם הגרמני היו כל היהודים בא"י ניתנים למרמס ולהרס. המצב שלכם היה נורא. יום יום מאסרים, יום יום ענויים. אולם אנו עשינו את אשר היינו חיבים לעשות.

ויהי היום, וג'מאל פשה ואנכי יושבים באר־מונו בדמשק. החיל אשר על הדלת נכנס והגיד :

— מאיר דיזנגוף מבקש לדבר עם הוד מעלתו...

— יכנס—השיב השר — והכניסהו אל אחדר הסמוך.

משוצא החיל קפץ ג'מאל על רגליו ודבר בזעף :

—טוב שבא. אני חשבתי כבר לשלוח אחריו.

הכרתי את אדוני ג'מאל וידעתי כי בהיות עליו הרוח הרעה—נורא ואיום הוא... קמתי על רגלי וחכיתי לפקודותיו...

— שב וכתוב—אמר לי—על פירמאן ממלכתי!

והוא הכתיב לי :

—מאיר דיזנגוף, ראש הגולה היהודית, הבוגד במלכות תורקיה, יוצא מחר לתליה בדמשק.

כתבתי והושטתי לו את העט. הוא חתם. מן החדר הסמוך נשמע קול שעול. זה היה דיזנגוף. ג'מאל עזב אותי ונכנס פנימה.

שמעתי את קולו :

— דיזנגוף יקירי—דבר צרפתית—טוב שאתכם עבודה לחילים שלי. אמרתי לשלוח אחריך. אחר אתה מוצא לתליה. הפקודה כבר חתומה. היהודים שלך הם נבלים !

היתה דממה. אח"כ שמעתי את קולו של דיזנגוף שהחל עולה, עולה, עולה. בתחילה רפה, ומרגע לרגע מתחזק יותר ויותר. עברו חמשה רגעים, עשרה רגעים, רבע שעה—והוא עודנו מדבר.

לא יכולתי לקלוט את מהות הדברים כי נאמרו בטון נפשי, זה היוצא והנכנס בין שני אנשים בלבד...

אח"כ היתה דממה, אח"כ דבר שוב ג'מאל, ואח"כ שוב דיזנגוף, ושוב היתה דממה...

הדלת נפתחה לבסוף וג'מאל נכנס. מתוך כמיתר חכיתי לפקודותיו.

— הב לי את הצו—אמר.

הושטתי את פסק דין המות. הוא נטלו ועשאי קרעים קרעים.

— שב וכתוב בבקשה...

והוא הכתיב לי :

— שר המחסכים יתן למאיר דיזנגוף עבור הוהדים הענים והמרודים אלף שקים של קמה.

הוא נגש אלי, נטל את העט וחתם.

ואז אמר לי „הנסר" הנורא, שבקרבו דפק לב עמוק וטוב:

— אל תתפלא! יש אנשים שאינם שייכים למות. של החיים הם—ועליהם לחיות !

תמונה יפה מימי צעירותה

למחרתו נפרדתי מאסעד שעווקת, ושלושה ימים לאחר זה התהלכתי בחוצות תל־אביב. תדיר מני אז הייתי פוגש את ראש העריית, את האב הרוחני והגשמי של פינה יהודית זו, פוגש ומברך בשלום. ומדי פעם בפעם היתה עולה בזכרוני הפרזה של המצביא העותומני :

— יש אנשים שאינם שייכים למות. של החיים הם—ועליהם לחיות!

ואם תל־אביב גם היא אינה שייכת לבלי־למות, אם העיר הזו גם היא ש ל ה ח י י ם ועל כן תחיה בעמדה בפני כל משברים והרס— כל זה יען אביה יוצרה יצר אותה כ ד מ ו ת ו ו כ צ ל מ ו.

.. אורי קיסרי